

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru
STM / Yhteisöt ja toimintakyky -osasto (YTO), toimintakyky-yksikkö (TOK)

Me allekirjoittaneet valtakunnalliset vammaisjärjestöt olemme saaneet seurata tiiviisti valmisteilla olevaa vammaispalvelulain uudistusta. Haluamme omalta osaltamme kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta osallistua lain valmistelua tukeviin kuulemistilaisuuksiin. Kuten tiedämme, valtaosaan esitetyistä lakipykälistä vallitsee vammaisjärjestökentällä yhteisymmärrys.

Lainvalmistelun tässä vaiheessa esitämme, että ministeriö kiinnittäisi vielä erityistä huomiota seuraaviin säädöskokonaisuuksiin. Kokonaisuudet koskevat joko uusia pykäläiä tai pykäläiä, joihin on esitetty merkittäviä terminologisia muutoksia verrattuna edellisen hallituskauden esitykseen. Muutokset tulisivat vaikuttamaan uusina säädöskokonaisuuksina oikeustilaan sekä vammaisten ihmisten välttämättömän huolenpidon toteuttamiseen ja itsemääräämisoikeuden turvaamiseen.

Alla ovat yhteiset näkemyksemme ministeriön lainvalmistelun tueksi keskeisimmistä kokonaisuuksista, joihin liittyy huolta.

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa tulee vahvistaa. Molemmilla on erityinen merkitys vammaisten ihmisten, usein elämänmittaisten, perusoikeuksia turvaavien erityispalveluiden toteuttamisessa. Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma tulevat korostumaan, kun asiakaskunta ja palvelutarpeet monipuolistuvat. Prosessissa on varmistettava, että vammaisen ihminen saa yksilöllistä tarvettaan ja elämäntilannettaan vastaavan palvelukokonaisuuden. Lisäksi on varmistettava, että palvelukokonaisuus on myönnettävien palvelujen määrien osalta riittävä, järjestämistavoiltaan tarkoituksenmukainen ja se vastaa vammaisen ihmisen yksilöllisiä tarpeita arjen suoriutumisessa.

Erityisen tuen toteuttaminen

Lailla tulee turvata pitkäaikaista tukea tarvitsevien vammaisten ihmisten sekä vammaisten lasten asema. Nyt esitetty erityisen tuen toteuttaminen osallisuuden tukemisessa ja vaativissa elämäntilanteissa vaikuttaa hyvältä askeleelta tähän suuntaan. Sen saannin edellytyksiä ei tulisi asettaa liian tiukaksi. Nykyisin puutteelliset palvelut aiheuttavat väliinpuotoamisia. Jotta vammaisten ihmisten keskinäinen yhdenvertaisuus toteutuisi nykyistä paremmin, tulisi kehitysvammaisten erityislainsäädännön puolelta ottaa vielä vahvemmin uuteen lakikokonaisuuteen myös tuki yksilöllisen tarpeen mukaisesti päivittäistöimiin.

Henkilökohtainen apu ja kyky määritellä avun sisältö

Henkilökohtaisessa avussa on säilytettävä nykyinen palvelun saannin edellytys. Vammaisella ihmisellä tulee olla jatkossakin kyky määritellä avun sisältö. Kyky ilmaista tahtoa avun sisällöstä ei vastaa nykyistä oikeustilaa eikä oikeuskäytäntöä.

Tehtäväkuvat

Valmennuksen, erityisen tuen ja henkilökohtaisen avun henkilöstön tehtäväkuvat ja näin myös säädettävä palvelun sisältö on tärkeää pitää selkeästi erillään. Henkilökohtainen apu on luonteeltaan erilaista kuin muut edellä mainitut tehtäväkuvat, joten vaarana olisi, että työntekijän roolit sekoittuisivat. Henkilökohtaisessa avussa ei nykyisillä järjestämistavoilla ole kyse valmiista palvelupaketista vaan siitä, että vammaisen ihminen itse opastaa henkilökohtaisen avustajan toteuttamaan omia yksilöllisten tarpeidensa mukaisia toimia. Tehtäväkuvien sekoittuminen olisi haitallista vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuden kannalta.

Liikkumisen tuki

Liikkumisen tuki sisältää hyviä kehittämissuhteita. Edelleen tulee varmistaa palvelun laajempi maantieteellinen käyttöala sekä mahdollisuus yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja harrastustoimintaan nykyistä paremmin. Yhteiskunnallinen osallistuminen on aiheellista kirjata suoraan pykälätasolle.

Liikkumisen tukea tulee toteuttaa siten, että sen toteuttamistavat muodostavat vammaiselle ihmiselle hänen yksilöllisen tarpeensa ja elämäntilanteensa mukaisen räätälöidyn kokonaisuuden. Liikkumisen tuen toteuttamistapa ei saa johtaa siihen, että palvelujen käyttö estyy.

Siirtymäsäännös

Lain siirtymäsäännöksen osalta toteamme, että vammaisten ihmisten palveluissa on kyse keskeisesti yhdenvertaisuuden ja välttämättömän huolenpidon turvaamisesta sekä muista perusoikeuksista. Perusoikeuslottuvuudella on vaikutuksia palveluiden jatkuvuuden ja asiakkaan oikeusturvan näkökulmasta. Vammaispalvelulain tai kehitysvammalain perusteella annettujen päätösten tulisi olla voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan tai kunnes henkilön palvelutarve arvioidaan uudelleen tämän lain tai muun lain mukaisesti. Palvelutarpeen uudelleen arviointi voitaisiin aloittaa asiakkaan tai hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun se on asiakkaan muuttuneen palvelutarpeen mukaista.

Eri tavoin vammaisten ihmisten palvelutarpeet

Kahden lain yhdistyessä on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kaikkien eri tavoin vammaisten ihmisten yksilölliset palvelutarpeet tulevat huomioituksi yhdenvertaisesti kunkin omiin tarpeisiin sopivilla yksilöllisillä palveluilla. Lisäksi on välttämätöntä turvata palvelujen jatkuvuus. Myös vammaisten ihmisten luottamusta viranomaistoimintaan ja elämänhallinnan pysyvyyteen lainsäädännön muuttuessa on syytä vahvistaa.

Helsingissä 10. marraskuuta 2021

Förbundet Finlands Svenska Synskadade, toiminnanjohtaja Matthias Jakobsson

Invalidiliitto ry, toimitusjohtaja Janne Juvakka

Kynnys ry, toiminnanjohtaja Antti Tuononen

Neuroliitto ry, toimitusjohtaja Helena Ylikylä-Leiva

Näkövammaisten liitto ry, toimitusjohtaja Jukka Tahvanainen

Selkäydinvammaiset Akson ry, toiminnanjohtaja Alicia Perho

Suomen Kuurosokeat ry, toiminnanjohtaja Risto Hoikkanen

Suomen Polioliitto ry, toiminnanjohtaja Birgitta Oksa

Lisätietoja:

Näkövammaisten liitto ry, järjestöjohtaja Sari Kokko (sari.kokko @ nkl.fi, 050 401 5802)

Invalidiliitto ry, yhteiskuntasuhdejohtaja Laura Andersson (laura.andersson @ invalidiliitto.fi)